

Bevarandeplan Natura 2000

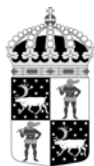
Görjeån SE0820728

En meandrande sträcka i nedre delen av Görjeån. Foto: Frédéric Forsmark.

Fastställd av Länsstyrelsen: 2007-12-11

Namn:	Görjeån
Områdeskod:	SE0820728
Områdestyp:	SCI
Area:	664,10 ha
Ytterligare skyddsform:	Enbart vattnet ingår i området. Strandskydd enligt 7 kap. 13-18 §§ miljöbalken.
Kommun:	Jokkmokk, Boden
Lägesbeskrivning:	De översta källflödena ligger ca 15 km S om Jokkmokk. Ån mynnar i Luleälven ca 20 km S om Vuollerim.
Koordinat RN (mynning):	736075, 172585
Kartblad:	26K SO,SV, 26J SO, 26J NO
Ägandeförhållanden:	Statligt och privat
Berörda samebyar:	Sirkas, Jåhkågasska, Udtja, Tuorpon.

Länsstyrelsen
Norrbotten

511-4871-05

Vad är en bevarandeplan?

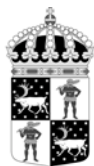
Natura 2000 är ett nätverk av Europas allra värdefullaste naturområden. När Sverige blev medlem i EU blev vi också en viktig del av Natura 2000-nätverket. Över hela Sverige finns idag många naturområden som ingår i Natura 2000. Områdena kan vara mycket olika men gemensamt för dem alla är att de är ett exklusivt urval av den värdefullaste naturen i Sverige och Europa. Till varje Natura 2000-område ska det finnas en bevarandeplan som ur olika aspekter beskriver området. Bevarandeplanen ska vara ett levande dokument och revideras vid behov.

Bevarandeplanen ska fungera som :

- Ett vägledande dokument för myndigheter, kommuner mm som kan komma att bli berörda vid eventuella bedömningar och prövningar vid exploatering eller andra åtgärder som kan skada Natura 2000-området.
- Ett underlag för hur området bör skötas för att bibehålla dess naturvärden samt en bedömning om ytterligare skydd (naturresevat, biotopskydd mm) är nödvändigt för att uppnå syftet med området.
- En informationskälla till markägare, brukare, exploatörer och allmänhet om Natura 2000-områdets speciella värden och vad som kan skada dessa.

Mer information om Natura 2000 finns...

- På länsstyrelsens hemsida: www.bd.lst.se
- På Naturvårdsverkets hemsida: www.naturvardsverket.se
- Hos Länsstyrelsen i Norrbotten tel 0920-96000

Länsstyrelsen
Norrbotten

Innehållsförteckning

1	Allmänt	4
2	Grunder för utpekandet.....	4
3	Områdesbeskrivning.....	4
4	Bevarandesyfte och bevarandemål för Görjeån.....	5
5	Hot mot Natura 2000-området.....	7
6	Bevarandeåtgärder	7
6.1	Områdets skydd	8
6.2	Skötsel- eller restaureringsåtgärder	8
7	Bevarandestatus idag	9
8	Övervakning och Uppföljning	10
9	Referenser	10

Bilagor

Kartbilaga

Bilaga 1	Beskrivning av de utpekade naturtyperna och arterna
Bilaga 2	Biflöden och vattendragsträckor med särskilt höga naturvärden
Bilaga 3	Hot mot utpekade naturtyper och arter i Görjeån
Bilaga 4	Generella bevarandeåtgärder

Länstyrelsen
Norrbotten

Art- och habitatdirektivet:

Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter.

Fågeldirektivet: Rådets direktiv 79/409/EEG av den 2 april 1979 om bevarande av vilda fåglar.

1 Allmänt

EU-länderna har gemensamt tagit fram vilka naturtyper och arter som är viktiga att skydda och bevara. Områden som ingår i det europeiska nätverket Natura 2000 innehåller en eller flera av dessa naturtyper och/eller arter som finns i art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet. Vissa arter och naturtyper i direktiven är prioriterade vilket innebär att extra hänsyn ska tas till dessa. Varje område som ingår i Natura 2000-nätverket föreslås av respektive länsstyrelse och beslutas av regeringen.

2 Grunder för utpekandet

Görjeån är utvalt att ingå i Natura 2000 eftersom det i området finns arter och naturtyper som finns med i Art- och habitatdirektivet. Görjeån är en outbyggd skogså med mycket höga limniska och geologiska värden.

Naturtyper i området som pekats ut enligt art- och habitatdirektivet

Kod	Naturtyp	Areal (ha)	Andel (%) ¹⁾
3130	Oligo-mesotrofa sjöar med strandpryl, braxengräs eller annuell vegetation på exponerade stränder	400	60
3160	Dystrofa sjöar och småvatten	100	15
3260	Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor	160	24

¹⁾Andelen utpekade naturtyper i området behöver inte uppgå till 100% av arealen.

Arter i området som pekats ut enligt Art- och habitatdirektivet

Kod	Art
1029	Flodpärlmussla (<i>Margaritifera margaritifera</i>)

Naturtyperna och arterna är mer utförligt beskrivna i bilaga 1.

Utifrån den kunskap som idag finns, är de biflöden eller vattendragsträckor som hyser särskilda bevarandevärden separat förtecknade i bilaga 2. Det är viktigt att klargöra att viss kunskapsbrist råder vilket medför att icke listade vattendragsträckor eller biflöden inte per automatik innebär att de inte har ett bevarandevärde.

Vissa biflöden och sjöar inom Görjeåsystemet som inte innefattas av Natura 2000-området Görjeån, är istället utpekade inom andra Natura-2000 områden (Björkberget SE0820721 och Aspberget SE0820719).

3 Områdesbeskrivning

Området består av Görjeåns vattensystem med huvudfåra, biflöden och sjöar (se kartbilaga). Områdets avgränsning definieras som vattenytan vid medelvattenföring.

Den översta dryga milen ned till Larve, varvas de framför allt strömmande och forsande partierna längs relativt branta bergssluttningar (t.ex. den mäktiga kanjonen Helvetesfalllet), med sjöar i omgivande myrmark. Sedan kommer en ca fem kilometer lång strömmande-forsande vattendragsträcka ned till Tjerkissjön. Den ca 16 km långa sträckan nedan, består av lugna partier på flack, myrdominerad mark. I övre delen av denna sträcka ligger sjöarna Tjerkissjön, Slubbojaure och Måskaure. Vid Jåkkåmåkkberget blir åns fallhöjd åter större och får en mer utpräglad, ravinartad dalgång. Denna ca 6 km långa sträcka domineras av grövre, sten- och blockdominerat botten- och strandmaterial och även hällar förekommer. Här passerar ån under vägen mellan Vuollerim och Kåbdalis. Från Kilkok och ned till mynningen rinner ån långsammare, bitvis meandrande nedskuren i ravin. Stränderna och botten utgörs av sand eller finare material och vattnet skapar en dynamisk variation med bl.a. sandbankar och rasbranter som ständigt nybildas eller omformas.

Berggrunden längs Görjeån domineras av graniter och gnejser men längs ån i närheten av Kåikulberget förekommer en del basiska bergarter.

Flodpärlmussla har vid inventeringar påträffats på en del spridda lokaler i vattensystemet. De rikaste lokalerna är påträffade i Tjålmakbäcken samt i Görjeåns huvudfåra ovan Tjerkissjön (Länsstyrelsen i Norrbottens län 2005), se även bilaga 2.

Görjeån och dess biflöden har delvis inventerats och naturvärdesbedömts (se Sjöström m fl 2002) varvid vattensystemet som helhet klassades till högt naturvärde (klass 3 av 4). Flottningspåverkan (rensningar, dammar m.m.) bidrar till att sänka naturvärdet något. Generellt bedöms dock Görjeån som helhet i många avseenden relativt opåverkat. Görjeåns vattensystem innefattar ett antal vattendrag, större och mindre, med för vattensystemet unika och skyddsvärda miljöer, vilket medför ett högt naturvärde. Exempel på detta är Tjålmakbäcken där det förutom flodpärlmussla även återfanns ett bottenfaunasamhälle med stor artrikedom och variation (Sjöström m fl 2002).

Görjeåns huvudfåra från Larvesjön och nedåt har tidigare, t.o.m. 1964 utnyttjats för timmerflottning (Fiskeriverket 2004, Granström 2004 muntl.). Flottledsrensningarna har inneburit att man förstört miljöer för både fisk, insekter och t.ex. flodpärlmussla. Restaureringsåtgärder har dock utförts i centrala delar av huvudfåran (nedan Kåikulberget), även om stora delar fortfarande återstår påverkade. Inom vattensystemet finns åtminstone fyra antropogena (av människan skapade) vandringshinder (Muoskauredammen, Luovosdammen, dammrest vid Kvarnforsen samt ett fiskgaller i Tjålmakbäcken).

4 Bevarandesyfte och bevarandemål för Görjeån

Syftet med Natura 2000-området Görjeån är att det ska bidra till att upprätthålla gynnsam bevarandestatus för de ingående naturtyperna och arterna på biogeografisk nivå (hela landet). Att upprätthålla gynnsam bevarandestatus innebär i korta drag att det i fortsättningen ska finnas strukturer och funktioner som är nödvändiga för bevarandet. En av de viktigaste funktionerna är ett naturligt fluktuerande vattenstånd. Bevarandemål

för det enskilda området (Görjeån) preciserar för varje naturtyp och art, vad som krävs för att bidra till att gynnsam bevarandestatus upprätthålls.

För respektive naturtyp och art i Görjeån finns bevarandemål sammanställda i tabellen nedan. Inför mer detaljerade, uppföljningsbara mål avvaktar vi den information som förväntas genereras i samband med basinventeringsprojektet som påbörjats under 2004 och förväntas pågå till och med år 2008. Efter denna inventering kommer också x, y eller liknande mål att ersättas med siffror och arter. Uppgifter inom parantes är preliminära och kan komma att ändras.

Art/Naturtyp	Bevarandemål
3130 Oligo-mesotrofa sjöar	<ul style="list-style-type: none"> • Arealen av naturtypen 3130 bibehålls i storleksordningen x ha. • Avvikelse från jämförvärdet för totalfosfor och försurning ska vara klass 1 eller 2 (se bedömningsgrunder för sjöar och vattendrag). • Den typiska fiskarten X ska finnas med minst Y individer.
3160 Dystrofa sjöar och småvatten	<ul style="list-style-type: none"> • Arealen av naturtypen 3160 bibehålls i storleksordningen x ha. • Avvikelse från jämförvärdet för totalfosfor och försurning ska vara klass 1 eller 2 (se bedömningsgrunder för sjöar och vattendrag). • Par av den typiska arten fågelX ska påträffas i minst Y% av naturligt fisktomma sjöar av denna naturtyp.
3260 Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor	<ul style="list-style-type: none"> • Arealen av naturtypen 3260 bibehålls i storleksordningen x ha. • Oreglerad vattenföring. • Naturlig flödesdynamik. Minst 95% av vattendragsträckorna ska ha god status vad gäller vattenståndvariationer enligt vattendirektivets bedömningsgrunder. • Avvikelse från jämförvärdet för totalfosfor och försurning ska vara klass 1 eller 2 (se bedömningsgrunder för sjöar och vattendrag). • Inga antropogena (av människan skapat) vandringshinder för de typiska arterna. • De typiska arterna påverkas ej eller obetydligt av flottningsåtgärder (rensning mm). • Vattensystemets flora och fauna skyddas mot utsättningar av främmande arter och stammar. • Beståndet av den typiska arten öring bibehålls i en livskraftig population, dvs: det ska under samma år påträffas ≥ 5 årsyngel/100 m² i minst 75% av de utplacerade elfiskelokalerna.
1029 Flodpärlmussla (<i>Margaritifera margaritifera</i>)	<ul style="list-style-type: none"> • Artens livsmiljö bibehålls eller ökar. • I alla kända mussellokalerna ska föryngring av flodpärlmussla konstateras. • Lokal reproduktion av värdfisk säkerställs, dvs ≥ 5 öring- eller laxyngel /100 m² i alla elfiskelokaler nära nedströms lokaler med flodpärlmussla samt i Y% av elfiskelokaler i vattendrag med flodpärlmussla. • Inga antropogena vandringshinder (för mussla och fisk) i vattensystemet. • Avvikelse från jämförvärdet för totalfosfor och försurning ska vara klass 1 eller 2 (se bedömningsgrunder för sjöar och vattendrag).

5 Hot mot Natura 2000-området

Vid beskrivandet av hotbilden för ett område kan endast nu kända problem belysas. Det är viktigt att ha i åtanke att nya hot troligen kommer att identifieras i framtiden. De hot som är av global karaktär, till exempel klimatförändringar och atmosfäriskt spridda miljöbelastningar kan inte lösas genom områdets skötsel utan måste lösas i den politiska debatten. I övervakningsarbetet är det viktigt att i mån av resurser redovisa hur de globala problemen utvecklas på såväl objekts- som länsnivå. Tyngdpunkten för hotbilden av varje enskilt Natura 2000-objekt ligger dock främst på lokala hot från landskaps- till artnivå.

De utpekade naturtyperna och arterna som ingår i Görjeåns vattensystem hotas av verksamheter som kan skada dem direkt eller indirekt. Ett antropogent (av människan skapat) vandringshinder för öring är ett exempel på ett allvarligt indirekt hot mot flodpärlmussla (se bilaga 1).

För vissa påverkande verksamheter måste hela avrinningsområdet för vattendraget beaktas vid bedömning av om verksamheterna kan hota eller påverka området. Verksamheter som ej bedrivs i direkt anslutning till vattensystemet kan ändå kraftigt påverka det. Exempelvis kan skogsavverkning eller dikesrensning inom avrinningsområdet belastar vattendraget i form av ökad tillförsel av humus eller slam som kan ge stora negativa effekter på både naturtyper och arter (se Löfgren & Lundin 2003, Naturvårdsverket 2004, 2005, Skyllberg 2003). Även effekter från exempelvis utsläpp förs med grundvattnen och kan så småningom nå det utpekade vattensystemet. Effekterna av påverkan som inte sker i direkt anslutning till det utpekade området varierar dock. Här spelar bl.a. markförhållanden, avståndet från det utpekade vattenområdet samt vattenomsättningen (sjöandelen m.m.), roll för om effekterna av påverkan når det utpekade området, eller hur stor påverkan blir.

Således kan bedömningen ej styras av verksamhetens avstånd till området, utan den effekt verksamheten har på syftet och bevarandemålen för Natura 2000-området.

Detaljerade beskrivningar av exempel på hot som idag kan identifieras för Görjeån finns sammanställda i tabellen i bilaga 3. För att bevarandesyftet och målen skall uppnås över tiden är det viktigt att vid ärendehantering och skötsel av objektet bemöta de listade hoten samt andra likvärdiga på ett för naturtyperna och arterna lämpligt sätt. Observera att även verksamheter utanför området kan utgöra hot mot naturtyp/art inom området.

6 Bevarandeåtgärder

Bevarandeåtgärderna i objektet ska leda till att de uppsatta bevarandemålen (upprätthålla gynnsam bevarandestatus) uppfylls över tiden. Det innebär att objektet måste ha ett tillfredställande skydd mot bland annat exploatering samt att eventuella skötselåtgärder vidtas för att naturtyperna/arterna skall vara i gynnsam bevarandestatus. Bevarandeåtgärderna bör även kopplas till arbetet med regionala miljömål via länsmålet *Levande sjöar och vattendrag*, samt till åtgärdsprogrammet för flodpärlmussla.

För att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område krävs tillstånd. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

EU:s Ramdirektiv för vatten kommer att ha stor betydelse för arbetet med att bevara och förbättra tillståndet för vattenmiljöerna i Europa. Troligtvis kommer ändå en stor del av insatserna för att bevara och förbättra förutsättningarna för akvatiska naturtyper och arter som är skyddsvärda i ett EU-perspektiv, att genomföras inom ramen för Natura 2000 (Abenius m fl 2004). Det kvarstår troligen många outnyttjade samordningsmöjligheter mellan ramdirektivet och Natura 2000 som behöver identifieras i det fortsatta arbetet.

I bilaga 4 redovisas vilka *generella* åtgärder som kan krävas för att utpekade naturtyper och arter ska bibehålla/uppå gynnsam bevarandestatus.

Tidplanen för åtgärderna följer i stora drag de regionala miljömålen i rapporten *Miljömål för Norrbotten* (se Bergsten & Tewolde Berhan 2004).

6.1 Områdets skydd

I och med att älven är utpekad som Natura 2000-område, utgör det riksintresse för naturvård enligt 4 kap. 8 § miljöbalken. Natura 2000 innebär även att tillståndsplikt råder för åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka i miljön enligt 7 kap. 28 a § MB. Därutöver omfattas vattendraget av strandskydd enligt 7 kap. 13-18 §§ miljöbalken. En liten del av huvudfåran (ca 1,3 km) ingår i naturreservatet Storspikberget vars reservatsföreskrifter bl.a. förbjuder vattenreglering och dämning. Inga reservat eller biotopskydd har inom åsystemet dock bildats för att primärt skydda vattenmiljön.

Flodpärlmusselbestånd med föryngring bör ges ett fullgott skydd, vilket innefattar skydd av lokaler och hänsyn inom tillrinningsområdet uppströms (Grundelius m fl 2001, Naturvårdsverket 2004). För Görjeåns del är sådana insatser aktuella i Tjålmakbäcken samt i huvudfåran vid Tjerkisheden (se bilaga 2). Långsiktigt skydd av musselbestånd innebär också att lokala populationer av öringen, dess värdfisk (se bilaga 1) måste finnas kvar. Särskilt värdefulla vattendragsträckor samt vattendrag med förekomst av flodpärlmusslor bör i kommunala översiktsplaner klassas som "ekologiskt känsliga områden" (se Naturvårdsverket 2003c).

En av de mest värdefulla delområdena inom Görjeåns vattensystem är Tjålmakbäcken (se bilaga 2). Med utgångspunkt från de nationella och regionala miljömålen (Naturvårdsverket 2003b, Bergsten & Tewolde Berhan 2004), bör hela denna bäck senast år 2010 ha ett skydd. Även ytterligare ett eller flera av de särskilt värdefulla delområdena bör vara skyddat till 2010.

6.2 Skötsel- eller restaureringsåtgärder

I delar av huvudfåran (från norr om Jåkamåkkberget och ned till Keitasjöbäckens mynning) har flottledsrestaureringar skett 1997 och 1999 (Fiskeriverket 2004). Restaure-

ringarna innebar återutsättning av block och sten i vattenfåran. Det är dock osäkert hur väl dessa restaureringar fallit ut. En del sträckor återstår påverkade av flottningen, men ytterligare restaurering av flottledsrensningar är inte prioriterat (Stridsman 2004, muntl.). Inom sträckan Tjerkisheden bör dock behovet av restaureringsåtgärder utredas närmare (se bilaga 2).

De fyra antropogena vandringshindrena bör åtgärdas. Muoskauredammen utgör delvis ett vandringshinder och Luovosdammen ett definitivt vandringshinder. Fiskgallret i Tjålmakbäcken bedömdes endast utgöra ett vandringshinder för större fisk (Sjöström m fl 2002). Vid Kvarnforsen (nedan Kvarnbäckens utflöde) finns rester av en gammal kvarndamm. Delar av dammen sprängdes men den därvid uppkomna fiskvägen fungerar inte som den ska (Stridsman 2004, muntl.). Åtgärdande av Luovosdammen och Kvarnforsen torde vara de mest prioriterade. Eventuellt utgör även en del trummor under skogsbilvägar vandringshinder. En inventering av vägtrummor bör prioriteras. Alla trummor som utgör vandringshinder för vattenlevande organismer bör åtgärdas.

Tidplan utgår från regionala miljömålet: *Senast till år 2010 ska minst 25 procent av de värdefulla och potentiellt skyddsvärda vattendragen ha restaurerats. Senast år 2010 ska alla vägtrummor och broar i vattendrag där behov finns vara utformade så att de inte utgör vandringshinder för fisk och andra djur. Nyanlagda vägtrummor och broar får inte utgöra vandringshinder* (Bergsten & Tewolde Berhan 2004).

Åtgärd	Tidplan
Flottledsrestaurering i (se bilaga 2): <ul style="list-style-type: none"> • Tjerkisheden 	Senast 2008 bör behov av restaurering utredas. Om behov finns, bör restaurering vara färdigställd senast 2010.
Inventera påverkan av diken och eventuella vägtrummor i särskilt värdefulla delområden (se bilaga 2).	Senast 2008 bör arbetet inledas.
Åtgärda vandringshinder (se bilaga 2): <ul style="list-style-type: none"> • Luovosdammen – prio 1 Koordinater 7368742/1708778 • Kvarnforsen – prio 2 Koordinater 7364380/1717640 • Muoskauredammen – prio 3 Koordinater 7372421/1701121 • Tjålmakbäcken – prio 4 Koordinater 7366830/1712858 	Senast 2008 bör arbetet inledas.
Långsiktigt skydd av Tjålmakbäcken	Senast 2010 ska detta objekt ha ett långsiktigt skydd (naturreservat, biotopskydd eller naturvårdsavtal).

7 Bevarandestatus idag

Bevarandestatusen för de utpekade naturtyperna och arten i området kan inte bedömas. Ingen inventering för detta syfte har utförts i området vilket gör att statusen är mycket svårbedömlig. Med tanke på all den påverkan som skett i avrinningsområdet (avverkningar, flottledsrensningar, vandringshinder m.m.) är det osäkert att gynnsam bevarandestatus råder. Inför säkrare bedömning avvaktar vi den information som förväntas genereras i samband med basinventeringsprojektet som påbörjats under 2004.

Karakterisering av sjöar och vattendrag utgör ett arbetsmoment inom genomförandet av Ramdirektivet för vatten. Detta arbete kan delvis utgöra underlag till bedömning av bevarandestatus samt fordrade bevarandeåtgärder (se Bergengren & Bergquist 2004).

8 Övervakning och Uppföljning

Det pågår för närvarande ett nationellt arbete för att utveckla uppföljningsmetoder för de olika arterna och naturtyperna (Abenius m fl 2004). Bevarandeplanen kommer senare troligtvis att kompletteras och eventuellt ändras om hur uppföljningen ska gå till och bedömas.

En övervakning av vattendragen och sjöarna sker i Vattenmyndigheternas regi för att uppfylla nationella mål samt kraven enligt Ramdirektivet för vatten (se Hägerhäll Aniansson & Vidarve 2003). Denna övervakning samordnas med Natura 2000, och information från arbetet med Ramdirektivet för vatten kan förhoppningsvis ge mycket stöd till arbetet med Natura 2000 och vice versa.

9 Referenser

Abenius J, Aronsson M, Haglund A, Lindahl H, & Vik P. 2004. Uppföljning av Natura 2000 i Sverige. Uppföljning av habitat och arter i Habitatdirektivet, samt arter i Fågeldirektivet. *Naturvårdsverket*. 54 s.

Förekomst av flodpärlmussla i ett vattendrag skall undersökas minst vart 3:e år.

Bergengren J & Bergquist B. 2004. System Aqua 2004 – Del 1. Hierarkisk modell för karakterisering av sjöar och vattendrag. *Länsstyrelsen i Jönköpings län, Meddelande* 2004:24 137 s.

Bergsten K & Tewolde Berhan A (red). 2004. Miljömål i Norrbotten. *Länsstyrelsen i Norrbottens län, Skogsvårdsstyrelsen i Norrbotten*. 131 s.

Bergqvist B. 1999. Påverkan och skyddszoner vid vattendrag i skogs- och jordbrukslandskapet. En litteraturoversikt. *Fiskeriverket, Rapport* 1999:3 118 s.

Englund G, Jonsson B-G, Malmqvist B. 1997. Effects of flow regulation on bryophytes in north Swedish rivers. *Biological Conservation* 79 (1): 79-86.

Filipsson O. 2003. Begränsat fiske gav större fiskar i en fjällsjö. *Fiskeriverket, Rapport* 2003:7 23 s.

Fiskeriverket. 2001. Utsättning och spridning av fisk. *Fiskeriverket Information* 2001:8. 30 s.

- Fiskeriverket. 2003. Utplantering av fisk. *Fiskeriverket, Fakta om fisk, fiske och fiskevård* 2003:13 4 s.
- Fiskeriverket. 2004. *Data från Fiskeriverket, Utredningskontoret Luleå.*
- Granström S. 2004. Muntligen. Fastighetsägare i Storsand.
- Grundelius E, Eriksson M, Henrikson L. 2001. *Margaritifera margaritifera – flodpärlmussla. ArtDatabanken Faktablad.* 3 s.
- Hägerhäll Aniansson B & Vidarve M. 2003. En basbok om Ramdirektivet för vatten. *Naturvårdsverket, Rapport 5307* 69 s.
- Löfgren S & Lundin L. 2003. Mer humus i svenska vatten – bidrar även skogsbruket?. *Sveriges Lantbruksuniversitet, Fakta Skog* 2003:15 4 s.
- Länsstyrelsen i Norrbottens län. 2004. Våtmarker i Norrbottens län. *Länsstyrelsen i Norrbottens län, Rapportserie, Nummer 6/2004* 217 s.
- Länsstyrelsen i Norrbottens län. 2005. *Data från Miljöanalysenheten. Länsstyrelsen i Norrbottens län.*
- Naalisvaara J. 2005. Muntligen. *Miljöanalysenheten. Länsstyrelsen i Norrbottens län.*
- Naturvårdsverket. 2002. Biotopskydd för vattenanknutna biotoper. *Naturvårdsverket, Rapport 5262* 106 s.
- Naturvårdsverket. 2003a. Natura 2000 i Sverige. Handbok med allmänna råd. *Naturvårdsverket, Handbok* 2003:9 87 s.
- Naturvårdsverket. 2003b. Levande sjöar och vattendrag. Underlagsrapport till fördjupad utvärdering av miljömålsarbetet. *Naturvårdsverket, Rapport 5327* 71 s.
- Naturvårdsverket. 2003c. Bevarande av värdefulla naturmiljöer i och i anslutning till sjöar och vattendrag. *Naturvårdsverket, Rapport 5330* 63 s.
- Naturvårdsverket. 2003d. Flöden i vattendrag. Bakgrundsrapport till Miljökvalitetsnormer för flöden/nivåer i rinnande vatten – redovisning av ett regeringsuppdrag (NV rapport 5292). *Naturvårdsverket, Rapport 5293* 100 s.
- Naturvårdsverket. 2004. Åtgärdsprogram för bevarande av flodpärlmussla. Remissversion av reviderat åtgärdsprogram. *Naturvårdsverket* 26 s.
- Naturvårdsverket. 2005. Art- och naturtypsvisa vägledningar för Natura 2000. *Naturvårdsverket. Hemsida www.naturvardsverket.se*

Naturvårdsverket. 2005b. Åtgärdsprogram för bevarande av flodpärlmussla. *Naturvårdsverket, Rapport 5429* 41 s.

NFS 2003:17. Naturvårdsverkets allmänna råd om Natura 2000 till 7 kap. miljöbalken samt till förordningen (1998:1252) om områdesskydd m.m.; NFS 2003:17.

Nilsson T & Israelsson B. 2004. Synpunkter angående bevarandeplan för Natura 2000-området Råneälven. *Stiftelsen Råne älvdal*.

Nilsson C & Svedmark M. 2002. Basic principles and ecological consequences of changing water regimes: riparian plant communities. *Environmental Management* 30 (4): 468-480.

Nyberg P & Eriksson T. 2001. Skyddsridåer längs vattendrag (SILVA). *Fiskeriverket, Rapport 2001:6* 69 s.

SFS 1998:1252. Förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Sjöström E, Johnson T, Karlsson K. 2002. Inventering och utvärdering av naturvärden i Görjeån, Norrbottens län. *Pelagia AB, Rapport till Länsstyrelsen Norrbotten* 31 s.

Skyllberg U. 2003. Kvicksilver och metylkvicksilver i mark och vatten – bindning till humus avgörande för miljörisk. *Sveriges Lantbruksuniversitet, Fakta Skog 2003:11* 4 s.

SNUS. 2004. Skyddsvärda statliga skogar – Regeringsuppdrag om naturvärdesbedömning av all statlig skogsmark (M2002/2121/Na). *Data från Naturvårdsenheten. Länsstyrelsen i Norrbottens län*.

Stridsman S. 2004. Muntligen. *Fiskeriverket, Utredningskontoret Luleå*.

LÄNSSTYRELSEN
I NORRBOTTENS LÄN

511-4871-05 2005-03-30

Kartbilaga

Görjeån SE0820728

Beskrivning av de utpekade naturtyperna och arten som finns i Görjeån

3130 Oligo-mesotrofa sjöar med strandpryl, braxengräs eller annuell vegetation på exponerade stränder beskrivs generellt som näringsfattiga eller svagt näringsrika sjöar med förekomst av flacka, ibland betespräglade, stränder och grunda bottnar. Vattenvegetationen på de grunda bottenarna består av perenn kortskottsvegetation och på blottlagda stränder och bottnar förekommer lågvuxen annuell pionjärvegetation. Sjöhabitatet omfattar stranden upp till medelhögvattenlinjen. Representativa sjöar av naturtypen har naturliga vattenståndsvariationer, regelbunden ishyvling och/eller strandbete. Störningen i strandlinjen är en förutsättning för karaktäristisk annuell vegetation som utgör ett betydande inslag på de flacka stränderna som blottas eller utsätts för störning. Vass och annan högre vattenvegetation förekommer relativt sparsamt liksom slingor och flytbladsvegetation, men kan dominera i skyddade vikar.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus beskrivs för naturtypen på följande sätt:

- Bibehållna eller förbättrade förhållande avseende vattenståndsfluktuationer och hydrologi.
- En för naturtypen naturlig artsammansättning utan negativ inverkan av främmande arter eller fiskstammar.
- Naturliga omgivningar med strandvåtmarker, strandskog eller extensivt jordbruk med förekommande betade strandängar.
- Upprätthållande av eventuellt förekommande strandbete eller återupptagen nyligen upphörd betesdrift.
- Naturligt näringsfattigt eller svagt näringsrikt och relativt klart vatten med låg grad av mänsklig belastning av bl a humus, försurande ämnen, partiklar (grumlande ämnen), näringsämnen och miljögifter.
- Ingen påtaglig minskning av populationerna hos de typiska arterna i naturtypen. De typiska arterna är indikatorarter vars förekomst indikerar gynnsam bevarandestatus hos naturtypen genom att de reagerar relativt tidigt på någon av de aktuella hotfaktorerna.

3160 Dystrofa sjöar och småvatten beskrivs generellt som naturliga sjöar och småvatten med relativt näringsfattigt vatten brunfärgat av torv eller humusämnen och ett naturligt lågt pH. Vegetationen är gles och ofta bestående av flytbladsväxter och akvatiska mossor. Stränderna har i huvudsak myrvegetation, gles starr och flytande vitmossebestånd som i regel bildar gungflyn. Naturtypen omfattar stranden upp till medelhögvattenlinjen. Dystrofa sjöar är normalt relativt små, ofta mindre än 50 ha och förekommer i hela landet, framför allt i myrrika områden samt i skogslandskapet, till exempel på torvjordar. Sjöar med lång omsättningstid som har klarare vatten, men upprätthåller karaktärsarter, strukturer och funktioner ingår i naturtypen.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus beskrivs för naturtypen på följande sätt:

- Naturliga omgivningar med intakta strandvåtmarker och strandskog.

- Bibehållna eller förbättrade förhållande avseende vattenståndsfluktuationer och hydrologi. Oreglerade förhållanden skall upprätthållas och negativ påverkan från eventuella tidigare regleringar, rensningar eller dikningar minimeras.
- En för naturtypen naturlig artsammansättning utan negativ inverkan av främmande arter eller fiskstammar.
- Naturligt näringsfattigt och humusrikt, svagt surt vatten med låg grad av mänsklig belastning avseende bl a försurande ämnen, partiklar (grumlande ämnen), näringsämnen och miljögifter.
- Ingen påtaglig minskning av populationerna hos de typiska arterna i naturtypen. De typiska arterna är indikatorarter vars förekomst indikerar gynnsam bevarandestatus hos naturtypen genom att de reagerar relativt tidigt på någon av de aktuella hotfaktorerna.

Sjö av naturtyp 3130, med grunda stränder präglade av vattenståndsfluktuationer.
Foto: Jörgen Naalisvaara.

Sjö av naturtyp 3160, med stränder bestående av myrmark. Foto: Jörgen Naalisvaara.

3260 Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor beskrivs generellt som små till medelstora naturliga vattendrag eller delar av vattendrag i flacka landskap samt i skogs och bergslandskap. Naturliga vattenståndsvariationer och skiftande vattendynamik skapar en variation av strandmiljöer och bottnar med förutsättningar för hög biologisk mångfald. Vattendragen har en vegetation med inslag av flytblads, undervattensväxter och/eller akvatiska mossor. Naturtypen kan delas upp i två undergrupper, en "flytbladstyp" och en "mosstyp". "Flytbladstypen" utgör hela eller delar av vattendrag i jordbrukslandskapet eller andra flacka delar av avrinningsområdet. Dessa vattendrag eller delar av vattendrag är mer eller mindre lugnflytande, relativt öppna (solbelysta) och har ofta ett relativt näringsrikt sediment. "Mosstypen" utgör naturliga vattendrag med förekomst av olika arter vattenmossa och annan karaktäristisk vegetation. Även dessa vattendrag kan i delar vara öppna och solbelysta, men har generellt mer strömmande vatten och steniga bottnar. Naturtypen förekommer endast nedanför gränsen för sammanhängande barrskog och utgörs ofta av biflöden till naturtypen 3210, naturliga fennoskandiska vattendrag. Naturtypen avgränsas mot land av medelhögvattenlinjen. Vattendragen inom naturtypen bör inte vara avsevärt påverkade av övergödning eller försurning.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus beskrivs för naturtypen på följande sätt:

- Bibehållna eller förbättrade förhållanden avseende vattenföring och flödesdynamik. Oreglerad vattenföring upprätthåller en stor variation gällande bottenstrukturer, vegetation och strandstrukturer och därmed förutsättningar för naturligt förekommande arter.
- Ingen eller obetydlig påverkan av fragmentering (dämmen och andra vandringshinder), kanalisering, invallning, flottledsrensning och återkommande maskinell rensning av sediment och vegetation.
- Fria vandringsvägar i anslutande vattensystem (inga antropogena vandringshinder) är en förutsättning för vissa av naturtypens typiska arter.
- Naturliga omgivningar med strandskog/svämskog, våtmarker och mader.
- God vattenkvalitet – relativt näringsfattigt i avrinningsområdets övre delar, näringsrikare i de nedre delarna. Låg grad av mänsklig belastning avseende försurande ämnen, näringsämnen, miljögifter och partiklar (grumlande ämnen).
- En för naturtypen naturlig artsammansättning utan negativ inverkan av främmande arter eller fiskstammar.
- Ingen påtaglig minskning av populationerna hos de typiska arterna i naturtypen. De typiska arterna är indikatorarter vars förekomst indikerar gynnsam bevarandestatus hos naturtypen genom att de reagerar relativt tidigt på någon av de aktuella hotfaktorerna.

1029 Flodpärlmussla (*Margaritifera margaritifera*)

Flodpärlmusslan är helt knuten till rinnande vatten med sand-, sten- eller grusbotten och tillräckligt hög strömhastighet för att igenslamning inte skall ske.

Honmusslan stöter ut mussellarverna (glochidierna) i vattenströmmen. En liten andel av dessa förs via vattnet till gälarna hos öring eller lax, där de fäster och lever som parasiter upp till 10 månader. Musslorna kan alltså inte fortplanta sig om det inte finns någon av arterna lax eller öring i vattendraget. Lokal reproduktion av dessa fiskar är därför betydelsefull, särskilt eftersom det framför allt är ung öring som fungerar som värd. När larven vuxit till en ca 0,5 mm stor mussla släpper den taget från fiskens gälar. För att kunna tillväxa måste den lilla musslan med strömmens hjälp hamna på en plats i en sand- eller grusbotten som genomströmmas av friskt vatten, så att musslan kan andas och filtrera näring. Därefter tar det upp till åtta år innan musslorna börjar sticka upp ur bottenstrukturer. Flodpärlmusslan blir vanligen köns mogen i 15–20-årsåldern.

Spridning sker inom det aktivitetsområde som utnyttjas av småöringar, särskilt viktig är spridningen uppströms. Vandringshinder kan omöjliggöra återetablering av en utgången lokal population. Spridning sker normalt sett ej mellan vattensystem.

Flodpärlmusslan är rödlistad i kategorin Sårbar (VU) i Sverige.

Referenser: Grundelius m fl 2001, Naturvårdsverket 2004, 2005

Länsstyrelsen
Norrbotten

BILAGA 1

Görjeån

4 (4)

511-4871-05

Flodpärlmusslor. Foto: Jörgen Naalisvaara.

Utpekade biflöden och vattendragsträckor med särskilt höga naturvärden

Nedre del av Görjeåns huvudfåra (Boden/Jokkmokks kommun)

Från Kortestjärnsbäckens utflöde och ned till Uddberget. Ån och dess omgivning hyser höga skogliga, geologiska och akvatiska naturvärden och har p.g.a. detta avgränsats som skyddsvärt område av reservatsklass, inom projektet *Skyddsvärda statliga skogar* (SNUS 2004). Inom sträckan ingår Storspikbergets naturreservat. I den nedre delen utgör en sträcka på drygt 1 km av strandmiljön nyckelbiotop på privat mark. Undersökningar av bottenfaunan (insektslarver m.m.) i centrala delen av delsträckan har dock påvisat tydliga negativa effekter av störning (Sjöström m fl 2002). Inom de åtta översta kilometrarna är flottledsrestaureringar utförda 1997 och 1999 (Fiskeriverket 2004). De fyra översta kilometrarna är förvisso påverkade av kalavverkningar nära ån på södra sidan, men p.g.a. restaureringsinsatser och flodpärlmusselförekomster är även denna del värdefull. Koordinater: uppströms 736835/170943, nedströms 736017/172383.

Tjålmakbäcken (Jokkmokks kommun)

Tjålmaksjön och bäcken ned till Görjeån. Del av bäcken samt sjöarna ingår i Natura 2000-området Aspberget SE0820719. Tjålmakbäcken hyser mycket höga tätheter av flodpärlmussla (Länsstyrelsen i Norrbottens län 2005). Det är ett livskraftigt bestånd med många små musslor. På södra sidan av bäckens nedre del har skogsavverkning skett under 1990-talet. Om detta påverkat mussel- och öringbeståndet är oklart. En kvarlämnad skyddszon närmast bäcken utgör nyckelbiotop. Provtagning av bottenfauna och vattenkemi har påvisat att vattnet tycks vara opåverkat, och bäcken har klassats med högt naturvärde (Sjöström m fl 2002). Hela bäcken bör erhålla ett formellt skydd (naturreservat) som säkerställer bevarandet av flodpärlmussla och mångfalden av bottenfauna.

Tjerkisheden (Jokkmokks kommun)

En delsträcka av huvudfåran mellan Larvesjön och Tjerkissjön. De främsta naturvärdena inom denna sträcka utgörs av två lokaler med flodpärlmussla. Både Stupforsen (koordinater: 737669/169445) och Smedjeforsen (koordinater: 737662/169528) hyser stora mängder musslor, och vid inventering år 1999 konstaterades föryngring (Länsstyrelsen i Norrbottens län 2005). Vid Stupforsen har vattendraget bedömts ha visst naturvärde (Sjöström m fl 2002). Att värdet inte är högre beror på att sträckan är påverkad av flottledsrensning. Åtminstone i de övre delarna av denna sträcka finns partier som är kraftigt rensade (Naalisvaara 2005 muntl.). En tänkbar åtgärd längs denna sträcka är således flottledsrestaurering. Behovet och förutsättningarna för detta arbete måste dock först utredas, och får ej heller skada flodpärlmusselpopulationerna. När restaureringsåtgärder är vidtagna bör denna sträcka erhålla ett formellt skydd (naturreservat).

Övre Görjeån - Helvetesfallet (Jokkmokks kommun)

Ån med sjöar och biflöden från alla källflöden ovan Kåbtåjaure och ned till myren Måskeape har klassats med högt naturvärde (Sjöström m fl 2002). Ån uppströms myren är opåverkad av flottning (Fiskeriverket 2004). Nedre delen av sträckan domineras av Helvetesfallet, en imponerande kanjon med gammal, urskogsartad talldominerad skog (SNUS 2004). Övre delen domineras av myrmark och sjöar. Sträckan i dess helhet har hög strukturell mångformighet, marken i avrinningsområdet är endast lite påverkad och inga antropogena vandringshinder förekommer (Sjöström m fl 2002). Förutom de strukturella naturvärdena (ravin, intakt närmiljö, opåverkad av flottning m.m.) finns höga akvatiska värden med t.ex. ovanliga arter i bottenfaunan och många arter kärlväxter (Sjöström m fl 2002). Dessutom är flodpärlmussla påträffad inom sträckan (Länsstyrelsen i Norrbottens län 2005). Delområdet knyter an till delområdet Måskeape (se nedan).

Måskeape (Jokkmokks kommun)

Ovanför Larve i Görjeåns vattensystem finns på båda sidor om vattendraget upp till Pakteåive ett utdraget våtmarksområde som starkt präglas av åns vattenflöden. Denna myr, Måskeape har i Våtmarksinventeringen klassats med högsta naturvärdesklass. (Länsstyrelsen i Norrbottens län 2004). Stora delar av våtmarken präglas av Görjeåns vattenståndsflöden där de årliga översvämningarna påverkar strandvegetationens starkt. Sträcker sig från vägen (737887/168617) ned till sjön Larve.

Keitasjöbäcken

Från de två bäckarnas sammanflöde (736738/171521) till mynningen i Görjeåns huvudfåra. Bäcken har bl.a. p.g.a. goda vattenkemiska värden och opåverkad av flottning, bedömts ha visst naturvärde (Sjöström m fl 2002). Därtill innebär förekomst av enstaka flodpärlmusslor (Länsstyrelsen i Norrbottens län 2005) att värdet höjs ytterligare. Bäckens avrinningsområde är dock påverkat av flera skogsavverkningar.

Verksamheter som kan ha negativ påverkan på Natura 2000-området Görjeån.

De utpekade naturtyperna och arterna som ingår i Görjeåns vattensystem hotas av verksamheter som kan skada dem direkt eller indirekt. Ett antropogent (av människan skapat) vandringshinder för öring är ett exempel på ett allvarligt indirekt hot mot flodpärlmussla (se bilaga 1).

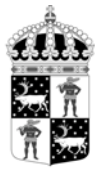
För vissa påverkande verksamheter måste hela avrinningsområdet för vattendraget beaktas vid bedömning av om verksamheterna kan hota eller påverka området. Verksamheter som ej bedrivs i direkt anslutning till vattensystemet kan ändå kraftigt påverka det. Exempelvis kan skogsavverkning eller dikesrensning inom avrinningsområdet, belasta vattendraget i form av ökad tillförsel av humus eller slam som kan ge stora negativa effekter på både naturtyper och arter (se Löfgren & Lundin 2003, Naturvårdsverket 2005, 2005b, Skyllberg 2003). Även effekter från exempelvis utsläpp förs med grundvatten och kan så småningom nå det utpekade vattensystemet. Effekterna av påverkan som inte sker i direkt anslutning till det utpekade området varierar dock. Här spelar bl.a. markförhållanden, avståndet från det utpekade vattenområdet samt vattenomsättningen (sjöandelen m.m.), roll för om effekterna av påverkan når det utpekade området, eller hur stor påverkan blir.

Således kan bedömningen ej styras av verksamhetens avstånd till området, utan den effekt verksamheten har på syftet och bevarandemålen för Natura 2000-området.

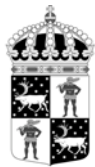
Detaljerade beskrivningar av exempel på hot som idag kan identifieras för Görjeån finns sammanställda i nedanstående tabell. Vid eventuella tillståndsprövningar samt vid verksamheter som kan påverka området bör nedanstående och andra likvärdiga åtgärder beaktas. Detta är av stor vikt för att bevarandesyfte och bevarandemål ska uppnås över tiden. Ett av de främsta värdena med denna oreglerade älv är den naturliga vattendynamiken. Det största hotet mot detta är reglering eller överledning av vatten.

De hot som idag kan identifieras för Görjeån finns sammanställda i tabellen.

<i>Naturtyp/art</i>	<i>Hot</i>
3130 Oligo-mesotrofa sjöar	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Skogsbruk i tillrinningsområdet</u> inklusive dikesrensningar och körvägar, kan ge ökad belastning av bl.a. humusämnen och tungmetaller, orsaka grumling och igenslamning. Avverkning av strandnära skog har stora negativa effekter, bl.a. förändrad hydrologi och ändrad tillförsel av organiskt material. • <u>Reglering i vattensystemet</u> kan medföra onaturliga vattennivåer och fluktuationer, samt även utgöra vandrings-/spridningshinder för vattenknutna organismer. • <u>Vägar/järnvägar och skogsbilvägar</u> – anläggning och visst underhåll kan orsaka grumling och utsläpp av miljöfarliga ämnen i diken och vattendrag. Broar, trummor eller passager över till- eller utflöde kan orsaka vandrings-/spridningshinder. • <u>Fiske</u> som är ensidigt mot vissa arter eller som är för hårt i förhållande till sjöns naturliga produktionsförmåga. • <u>Utsättning av främmande arter, eller fiskstammar</u> kan ändra konkurrensförhållanden och sprida smitta. Det hotar även den
3160 Dystrofa sjöar och småvatten	

	<p>genetiska sammansättningen hos inhemska arter.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Gruvor/prospekteringar</u> riskerar att ge en ökad belastning av miljöfarliga ämnen som tungmetaller och näringsämnen. Under anläggningstiden utsätts ofta närområdet av stora fysiska påfrestningar. Prospekteringar kan i vissa fall då stora mängder vatten används, även innebära påverkan på vattenföringen. • <u>Utsläpp av föroreningar från punktkälla</u>, t ex gruva, avlopp, industri, täkt eller annan verksamhet. Läckage av miljöfarliga ämnen kan förekomma, även under och efter verksamhetens avveckling.
<p>3260 Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor</p> <p>1029 Flodpärlmussla (<i>Margaritifera margaritifera</i>)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Skogsbruk i när- och tillrinningsområdet</u> inklusive dikesrensningar och körvägar, kan ge ökad belastning av bl.a. humusämnen och tungmetaller, orsaka grumling och igenslamning. Avverkning av strandnära skog har stora negativa effekter, bl.a. förändrad hydrologi, ljusinstrålning och vattentemperatur samt ändrad tillförsel av organiskt material. Gödsling inom skogsbruket innebär ett ökat tillskott av närsalter i form av kväve och fosfor. Detta bidrar till ökad övergödning av närliggande vattendrag. En hög biologisk produktion kan även leda till att syrebrist uppstår med en total utslagning av fiskpopulationen som följd. Spridning av bekämpningsmedel kan orsaka allvarliga skador på vattenorganismer. • <u>Reglering av vattenföringen</u> kan orsaka störd flödesdynamik, fragmentering/vandringshinder, överdämning av våtmarks- och strandområden, torrläggning av vattendragsträckor och/eller ändrade näringsförhållanden. • <u>Flodpärlmussellokaler förstörs</u> t.ex. vid vägbyggnation och körning med maskiner i vattendrag. Røjningar och sprängningar i vattendrag skadar musselbiotoper. Även oförsiktighet vid återställningsarbeten av gamla flottningsleder kan utgöra ett hot. • <u>Mink</u> kan lokalt hota öringbestånd. • <u>Kanalisering, fördjupning och invallning</u> för att förhindra översvämning. Minskade vattenståndsvariationer och jämnare flöde orsakar mer ensartade botten och strandmiljöer och minskar förutsättningarna för arter som är beroende av naturlig flödesdynamik. • <u>Vattenuttag under lågflödesperioder</u> (framför allt i mindre biflöden) innebär risk för uttorkning, förhöjda vattentemperaturer och syrgasbrist. • <u>Byggande av terrängvägar/överfarter</u> kan innebära vandringshinder för värdfiskar. • <u>Vägar/järnvägar och skogsbilvägar</u> – anläggning och visst underhåll kan orsaka grumling och utsläpp av miljöfarliga ämnen. Broar och vägtrummor kan utgöra vandringshinder och vara flaskhalsar vid höga flöden. • <u>Exploatering</u>. Byggande av bostäder och anläggningar inom vattenområdet kan innebära ökade krav på översvämningsskydd. Sand- och grustag i närområdet kan orsaka igenslamning av botten. • <u>Utsättning av främmande arter, eller fiskstammar</u> kan ändra konkurrensförhållanden och sprida smitta bland värdfiskar. Det hotar även den genetiska sammansättningen hos de inhemska fiskarterna. Mussellarvernas överlevnad tycks dessutom vara sämre på öringar av främmande stam. • <u>Fiske</u> på öring som är för hårt. • <u>Gruvor/prospekteringar</u> riskerar att ge en ökad belastning av miljöfarliga ämnen som tungmetaller och näringsämnen. Under anläggningstiden utsätts ofta närområdet av stora fysiska påfrestningar. Prospekteringar kan i vissa fall då stora mängder vatten används, även innebära påverkan på vattenföringen. • <u>Utsläpp av föroreningar från punktkälla</u>, t ex gruva, avlopp, industri,

Länsstyrelsen
Norrbotten

	<p>täkt eller annan verksamhet. Läckage av miljöfarliga ämnen kan förekomma, även under och efter verksamhetens avveckling.</p> <ul style="list-style-type: none">• <u>Bisamrätta</u> är en predator på flodpärlmussla och kan utgöra ett hot mot mindre populationer.• Forna tiders <u>pärlfiske</u> har bidragit till flodpärlmusslans kraftiga tillbakagång. Idag skulle pärlfiske vara ödesdigert då musslan numera även hotas på andra sätt.
--	--

Referenser använda i ovan nämnda hot:

Englund m fl 1997, Bergqvist 1999, Grundelius m fl 2001, Nyberg & Eriksson 2001, Nilsson & Svedmark 2002, Filipsson 2003, Fiskeriverket 2001, 2003, Löfgren & Lundin 2003, Skyllberg 2003, Naturvårdsverket 2003d, 2004, 2005, 2005b.

Generella skydds- och restaureringsåtgärder som kan krävas för att uppnå gynnsam bevarandestatus.

Skyddsinsatser

Arbetet med att uppnå god ekologisk status enligt Ramdirektivet för vatten samt delmålen inom miljömålet ”Levande sjöar och vattendrag” är även tillämpligt i arbetet med att fullfölja bevarandesyftet och bevarandemålen enligt Natura 2000. Ytterligare insatser kan dock krävas för att uppnå gynnsam bevarandestatus för enskilda Natura 2000-områden.

För att leva upp till det av riksdagen beslutade miljömålet ”Levande sjöar och vattendrag” krävs en avsevärd förbättring med avseende på säkerställande av värdefulla sötvattensmiljöer. Ett led i att uppnå beslutade mål är införande av generellt biotopskydd för en rad vattenanknutna miljöer som exempelvis naturliga vattenfall, forsar m.m. (Naturvårdsverket 2003b). Detta är dock ett förslag till ändring av biotopskyddsbestämmelserna som ej ännu är beslutat (se Naturvårdsverket 2002). Särskilt utpekade vattendragsträckor med hög grad av naturlighet, god vattenkvalitet och ofta snabbt rinnande, syrgasrikt vatten bör även prioriteras i skyddsarbetet (Naturvårdsverket 2003c).

Det måste poängteras att, för att säkerställa värdefulla vattenmiljöer, oftast även krävs skydd av kringliggande fastmark i närmiljön och omgivningen (Naturvårdsverket 2003c). Höga terrestra (landbaserade) naturvärden får ej utgöra ett krav för att denna fastmark ska inköpas, det är de akvatiska värdena som ska styra säkerställandet av vattenmiljöer.

Förutom ett direkt områdesskydd i mindre delar av vattensystemet, är väl fungerande skyddszoner vid avverkningar i anslutning till vattendraget inklusive biflöden, ett viktigt inslag i en långsiktigt hållbar bevarandestrategi. Dit hör även att en naturvårdsanpassning sker i stort hos skogsnäringen via ökad hänsyn vid områdets sjöar och vattendrag. Miniminivån för denna hänsyn bör utgå från Skogsstyrelsens rekommendationer i temahäftet *Skogsbruk vid vatten* (Henriksson 2000). Kraven på skyddszonernas utseende varierar bl.a. beroende på områdets topografi och markförhållanden. För att nå en flexibel naturvårdsanpassning bör skyddszonernas storlek läggas fast individuellt för varje avverkningsobjekt/avverkningsanmälan utifrån de lokala förutsättningarna. Kravet är ett fullgott skydd och en fullgod funktion för att säkerställa den biologiska mångfalden i och kring vattnet. Det är viktigt att vid handläggning av aktuella ärenden/avverkningsanmälningar, en dialog gärna i form av samrådsgrupp, förs mellan Skogsstyrelsens skogsvårdskonsulenter och Länstyrelsens Natura 2000 ansvariga.

När det gäller skogsbruksåtgärder är Skogsstyrelsen tillsynsansvarig och hjälper till att bedöma när åtgärder är tillståndspliktiga. Skogsstyrelsen kan också ge råd och vägledning om den hänsyn som skall tas vid skogsbruk i närheten av vattenmiljöer.

Restaureringsinsatser

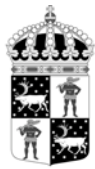
Hantering av våra vattendrag har på många sätt varit förödande för älvarnas fiskbestånd. Genom att rensa och kanalisera vattendragen har man tagit bort de viktiga lek- och ståndplatser samt gömslen som fisken behöver. Även livsutrymmet för vattendragens insekter minskar när man lyfter bort sten från vattendragen, med försämrad insekts- och därmed också fiskproduktion som följd.

Biologisk återställning i delar av vattendragssystemet kan vara en förutsättning för att upprätthålla vissa av de utpekade naturtyperna eller arterna i gynnsam bevarandestatus. För att nå de uppsatta bevarandemålen, krävs även att de typiska arternas (bl.a. öring och harr) populationer säkerställs. Åtgärder som bör prioriteras är bl.a. borttagande av antropogena vandringshinder, restaurering av flottledsrensade sträckor samt åtgärdande av kraftigt påverkande diken. Sådana åtgärder måste dock föregås av inventeringar av påverkan och förekomster av exempelvis flodpärlmussla, för att få ett underlag för restaureringsinsatserna.

Vägar tillsammans med det omfattande skogsbilvägnätet har fragmenterat våra vattensystem. Väldigt många vägtrummor längs skogsbilvägar är felaktigt lagda och utgör vandringshinder för bl.a. fisk. Detta utgör ett mycket stort problem för att bevara populationer av fisk och andra vattenlevande djur som t.ex. flodpärlmussla. Trummorna förhindrar bl.a. spridning, gör att fisk inte når lekområden och kan orsaka inavel. Alla trummor som utgör vandringshinder för vattenlevande organismer bör åtgärdas. Vanligtvis är halvtrummor utan botten eller ovala trummor att föredra framför cirkelrunda. Halvtrummor eller broar är det bästa alternativet ur biologisk synvinkel eftersom de bibehåller vattendragets naturliga bottenstruktur. När ovala eller runda trummor används bör de överdimensioneras. Diametern skall aldrig understiga 600 mm och lutningen ej överstiga 1 %. Flödes hastigheten i trumman bör ej överstiga 1 m/s och vattendjupet ej understiga 20 cm vid lägsta vattenföring (Nilsson & Israelsson 2004). Vägtrummans öppning på nedströmssidan får heller inte ligga högre än vattendragets ytnivå så att ett fall bildas.

Ett stort antal diken i både skogs- och jordbrukslandskapet medför näringsämnen, humus och sediment ut i vattendraget. Diken som har stor påverkan på vattendraget bör åtgärdas, exempelvis med anläggande av sedimentationsdammar. Ett led i åtgärdsarbetet borde vara att undersöka om dessa diken över huvud taget behövs för virkesproduktionen. En stor andel av alla skogsdiken antas ej ge någon produktionsnytta och kan således betraktas som onödiga.

Fiskevårdande åtgärder för att bevara lokalt anpassade reproducerande bestånd av öring och/eller lax är viktiga även för flodpärlmusslan. Eventuell utplantering av öring ska enbart ske med lokal stam eller, i andra hand, med genetiskt närstående stam (Fiskeriverket 2001, 2003, Naturvårdsverket 2003b, Bergsten & Tewolde Berhan 2004). Vid tillståndsgivning för utplantering bör villkor om uppföljningsprogram ställas för att effekterna av utsättningar skall kunna dokumenteras (se Fiskeriverket 2001). Återutsättning av musslor på gamla lokaler med utgångna bestånd kan som sista utväg övervägas

Länsstyrelsen
Norrbotten

BILAGA 4

3 (3)

Görjeån

511-4871-05

om orsakerna till musslornas försvinnande är klarlagda och undanröjda (Naturvårdsverket 2005b).

Länsstyrelsen är den myndighet som i huvudsak har ansvaret för att vidta de skötselåtgärder som krävs för att gynnsam bevarandestatus kan upprätthållas eller återställas i Natura 2000-områden (se SFS 1998:1252, NFS 2003:17). Således bör Länsstyrelsen bl.a. utifrån bevarandeplanens anvisningar, ansvara för samordningen av inventeringar och planering av åtgärder. Detta ska dock ske i samarbete med kommuner, fiskevårdsorganisationer, markägare m.fl. Biotopvårdande åtgärder där lokal delaktighet tas till vara, är långsiktig naturvård som ökar förutsättningarna för bevarandemålen och den lokala utvecklingen.

De lokala fiskevårdsområdesföreningarna har en av nyckelrollerna i vattenområdet som helhet. De är väl avgränsade ur ett fiske- och naturvårdsperspektiv. Där finns ett stort engagemang i fiske- och allmänna bevarandefrågor i och kring vattnen, samtidigt som vattenresurserna utgör en viktig utvecklingsfaktor i glesbygd.

Upprättandet av en fiskevårdsplan skulle avsevärt förbättra förutsättningarna för bl.a. ökad produktionen av fisk och skydd av flodpärlmusselbestånd. En sådan plan med riktlinjer för bl.a. biotopvårdsåtgärder, fiskutsättning, fiskereglering m.m. skulle skydda och tillvarata naturresurserna och samtidigt skapa förutsättningar att ge fisket en mer aktiv roll i utvecklingen i kommunerna. Upprättandet av planen bör Länsstyrelsen ansvara för i samarbete med fiskevårdsorganisationerna och kommunerna.